

prosvete za Slovence na Štajerskem in tudi v sosednih pokrajinah.

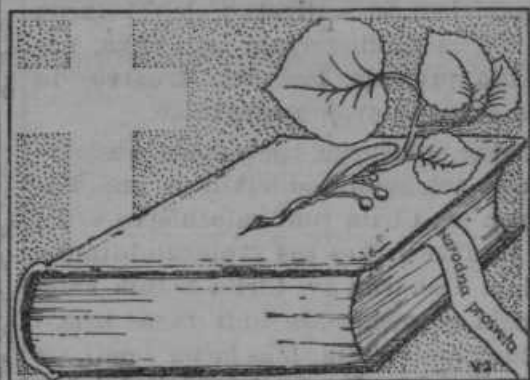
Zgled narodnega vzgojitelja in učitelja Slomška, ki se je trudil vsem postati vse ter je s svojimi l. 1846 ustanovljenimi »Drobtinicami« hotel »ustreči vsem: šolskim gospodom, očetom, materam, gospodarjem, gospodinjam, pa tudi pestunjam pri zibel, tericam, predicam in pericam itd.«, je bil najkrepkejše bodrilo za širjenje prosvete, ki naj postane last vsega naroda, da bodo nje deležni vsi stanovi, vsi sloji in vsi posamezniki. Tej svrhi naj bi predvsem služil »Slovenski gospodar«, ki je že v svoji prvi številki (16. januarja 1867) izpovedal svoj prosvetni smoter s temi besedami: »Kdor se noče učiti, ostane nevednež. Nevednost pa je za človeka velika nesreča. To še posebej dokazovati menda ni treba, saj vsak dan vidimo, v katere stiske in sitnobe spravi nevednost človeka. Kdor več zna, več velja in si lažje pomaga. »Slovenski gospodar« si bo prizadeval, poučevati naše ljudstvo v domači, lahko razumljivi besedi o raznih gospodarskih, pa tudi v političnih in narodnih stvareh.«

Svojo narodno-prosvetno nalogo je »Slovenski gospodar« izvrševal z vne- mo in tudi z uspehom, rastočim od leta do leta, čim bolj je sam rasel po obsegu, vsebini in čitateljskem krogu. V veliki meri, da se skromno izrazimo, je njegova zasluga, da je bila narodna zavest štajerskih Slovencev tako vzbujena in tako podkrepjena, da se je mogla z uspehom postaviti v bran proti nemški osvajanosti, ki so ji bila v poprejšnji državi na razpolago vsa gmotna in duhovna sredstva. Nam je preostajalo edino orožje, odporno in hkrati napadalno, to je uma svetli meč, ki ga je kovala in brusila naša narodna prosveta. »Slovenskemu gospodarju« sta se pridružila l. 1901 »Naš dom«, ki je krepko zaustavil pot pogubnemu razširjanju nemškutarskega »Štajerca« iz Ptujja ter se po dovršeni nalogi spremenil v mladinsko glasilo, l. 1909 pa »Straža«, ki je zlasti med svetovno voj-

no in v dobi, ki ji je neposredno sledila, odločno in uspešno branila slovensko pravo na slovenski zemlji.

Poleg teh časnikov, ki jih je izdajala, je Tiskarna sv. Cirila delovala za širjenje in prospeh krščanske in narodne prosvete z izdajanjem listov, knjig ter knjižic, pri katerih ni iskala dobička, ker ji je bila v nagrado zavest, da vrši med ljudstvom eminentno prosvetno delo. Možje, ki so jo vodili, ali v njenih podjetjih delovali († ravnatelj dr. Ant. Jerovšek, sedanji ravnatelj F. Hrastelj, bivši dolgoletni urednik »Slovenskega gospodarja« minister dr. Anton Korošec, nekdanji član uredništva Fr. Žebot in drugi), so bili, odnosno so priznani delavci na področju narodne prosvete in njeni požrtvovalni razširjevalci.

V krogu »Cirilarjev« je vznikla ne samo ideja in inicijativa za organizacijo krščanske narodne prosvete, marveč so iz tega kroga tudi izšli prvi voditelji in glavni organizatorji prosvetnega dela. Tiskarna si je tudi vedno bila v sve- sti, da so za organizacijo prosvetnega dela tudi gmotna sredstva potrebna. Denar je tisti nervus rerum (življenjski živec), ki brez njega ne more izhajati najidealnejša organizacija in najidealnejši organizator. Dati denar ali ga ne zahtevati za udejestveno naročilo: to je dvojen način podpiranja. Tiskarna se ni branila ne prvega ne drugega. Tako je postala velikodušna dobrotnica naše velike osrednje prosvetne organizacije: nekdanje Slovenske krščansko-socialne zveze, sedanje Prosvetne zveze.

Franjo Žebot.

Tiskarna sv. Cirila naš skupni dom.

Za nas Slovence, ki se prištevamo krščanskemu svetovnemu naziranju, je Tiskarna sv. Cirila nekako isto, kar je posamezniku »hišica očetova«. Kdor je količkaj pazljivo zasledoval gibanje slovenskega rodu v zadnjih štirih desetletjih, mi mora mirno priznati, da je na Slovenskem Štajerskem ni hiše, ki bi bila za slovensko stvar in za našo krščansko prosveto tako zaslužna, kakor je ravno naša Cirilova tiskarna, kakor jo po domače imenujemo.

Kot priprost kmetški fant sem prišel z očetom v Maribor. Prva najina pot je bila v Cirilovo tiskarno. Na mene fanta z dežele je napravil popolnoma slovenski napis na hiši tiskarne v tistih časih hudega nemškutarstva nekako poseben globok utis. Skoro nikjer v mestu ni bilo slovenskega napisa. In tam je izhajal »Slovenski gospodar«, ki je bil in je še danes pravi prijatelj slo-

venskega kmetškega in delavskega prebivalstva v njegovi borbi za pravico in resnico.

Od svojega prvega prihoda v Maribor sem vzljubil to hišo. Niti v misel mi ni prišlo, da bom v tej hiši kedaj urednik najbolj priljubljenega lista, da bom tam sodeloval z dr. Korošcem, dr. Jerovšekom, dr. Verstovšekom in drugimi vodilnimi našimi rodoljubi.

Pa nisem hodil v to hišo samo jaz, ampak na tisoče naših mož in fantov je osobito v predvojni težki dobi videlo v tej hiši našo narodno in prosvetno trdnjavo. V Cirilovi tiskarni niso samo izhajali naši vodilni časopisi, ampak tukaj smo se tudi shajali Slovenci iz celega dela severne Slovenije mnogo, mnogokrat na zelo važne in odločujoče sestanke. Tu so se vršili ustanovni zbori, oziroma posvetovanja za Krščansko-socialno zvezo, za Kmečko zvezo, za

Slovensko ljudsko stranko, za Mladeniško in Dekliško zvezo, za »Orla« in mnogo drugih organizacij, ki so v razdobju zadnjih treh desetletij orale ledino za našo krščansko-prosvetno, mladeniško, kmečko, strokovno-delavsko in tudi našo politično organizacijo. Ko si največji slovenski »napredni«, ozir. liberalni »rodoljubi« niti niso upali na svoje hiše dati slovenskih napisov, je bila Cirilova tiskarna žarišče in centrala za našo narodno stvar.

Pa ni šlo vedno gladko! Nemčurji so imeli Cirilovo tiskarno hudo na piki! Na vse mogoče načine je nemški magistrat skušal preprečiti koncesijo, obrtno pravico, hoteli so s silo odstraniti slovenski napis in tablo na ulici. Z velikimi denarnimi globami je župan dr. Schmiderer kaznoval tiskarno radi slovenskega napisa, a tiskarna ni odnehala. Nemci so izvrševali bojkot nad tiskarno in spominjam se še predobro, kako je okrajni glavar pl. Weiss von Schleussenburg strogo prepovedal slovenskim županom naročati tiskovine in uradne potrebščine v Cirilovi tiskarni. Po robu so se mu postavili energični slovenski župani gg.: Lorber od Sv. Petra, Rožkar iz Malne in Pišek iz Orehove vasi. Šli so skupno k glavarju in Lorber je tam celo udaril ob glavarjevo mizo, rekoč: »Od vas, ki vas mi plačujemo, si ne damo komandirati, kje bomo za naš občinski denar naročali tiskovine!« Kako bi bili danes na mestu taki energični Lorberji!

V Cirilovi tiskarni je našel naš priprost človek vedno odprto srce. Če je naš kmet rabil kak praktični nasvet, bil mu je dr. Korošec ali nepozabni naš gospodarski vodja dr. Jerovšek vedno s prijazno besedo na razpolago. V Cirilovi tiskarni se je tudi položil temelj za močan naš denarni zavod »Spodnještajersko ljudsko posojilnico«, ki je rešila nešteto kmetov, bajtarjev in obrtnikov gospodarskega prepada. Tu so se zbirali naši dijaki in iskali pomoč. Cirilova tiskarna jim je šla na roko pri iskanju brezplačnih stanovanj, hrane itd. Pod njeno streho so se zatekali tudi delavci in marsikateri je dobil po Cirilovi tiskarni kruh za se in svojce. Cirilova tiskarna je bila v predvojnem času prava brezplačna posredovalnica za vse naše ljudi, ki so iskali pravice, strehe ali dela ali pa tudi tolažbe. Koliko tožb in dragih pravnih je n. pr. preprečil s svojo ljubeznjivostjo in široko znanostjo rajni ravnatelj dr. Jerovšek.

In koliko izgubljenih sinov se je ravno v Cirilovi tiskarni rešilo propada! V tem oziru je bila ta hiša res prava